

lerancija Crkve ima taj domašaj, da Crkva građanskim sudovima suplira potrebnu vlast tako da je su odnosne njihove presude važne i za crkveno područje. Rečeno vrijedi dašto samo za slučajeve, gdje i u koliko za rastavu postoji kanonski razlog. — U Italiji pošla je Crkva i dalje, kada je u stavu 9. čl. 34. Konkordata pristala, da rastavne parnice riješavaju građanski sudovi. Odnosne presude građanskih sudova važe i za crkveno područje, dašto i ovdje samo za slučajeve, gdje i u koliko za rastavu postoji kanonski razlog.¹⁴

Dr. Ruspini

Hercegovački spomenici franjevačkog reda iz turskog doba. Svezak I. g. 1463—1699. Sabrao i za štampu priredio o. **Dr. Dominik Mandić**, hercegovački Franjevac. Izdalo povijesno društvo za proučavanje prošlosti jugoslavenskih franjevaca. Mostar 1934. Tisak Hrvatske Tiskare F. P., VII+305. Cijena 75 Din.

Jugoslavenska je akademija u Zagrebu objelodanila pretežno narodne spomenike do 1500. Od 1500—1700. narodnih i crkvenih spomenika nema mnogo, jer kamo je tursko kopito prošlo, satrlo je svaki hrvatski i katolički spomen. Ako se ipak koji sačuvao, što se odnosi na hrvatsku i katoličku povijest u Bosni i Hercegovini, sačuvao se većim dijelom u susjednim zemljama, s kojima su Bosna ponosna i kršna Hercegovina podržavale odnos. Dr. fr. **Dominik Mandić**, novoimenovani profesor crkvene povijesti na Antonianum-u u Rimu, na čelu povijesnog društva jugoslavenskih franjevaca za proučavanje prošlosti sabrao je, priredio i bilješkama objasnio prvi svezak hercegovačkih spomenika iz turskog doba od 1463—1699.

U ovom zborniku sakupljeno je 247 spomenika na hrvatskom, turskom, latinskom i talijanskom jeziku, od kojih su neki i otprije štampani. Učeni istraživač pronašao ih je pretežno u rimskim arhivima, mletačkom, bečkom i dalmatinskim. Turske je otkrio u bosansko-hercegovačkim.

Ove je spomenike bilo vrlo teško sakupiti. Od 1500—1700 vladao je Turčin s većim dijelom naših zemalja, poništio narodnu slobodu, narodne

¹⁴ Očrtani stav, što ga Crkva u novije doba zauzimalje obzirom na sudovanje građanske vlasti u rastavnim parnicama, smatra auktora (str. 124) razlogom, zašto su neki kanoni nacrti Zakonika o rastavi u samom Zakoniku izmijenjeni, a jedan kanon nacrti Zakonika o rastavi u samom Zakoniku ispušten. Tako kan. 1129. Zakonika završava rečenicom »aut legitimam accusationem fecerit«, dok je u nacrtu završna rečenica glasila »aut accusationem apud iudicem ecclesiasticum fecerit«. Tako se u kan. 1130 Zakonika nalazi rečenica »sive propria auctoritate sive iudicis sententia discesserit«, dok je u nacrtu stajalo »sive propria auctoritate sive iudicis ecclesiastici sententia discesserit«. Tako nije u Zakonik uopće ušao kanon, koji je u nacrtu glasio: »Si hoc delictum (razumijeva se: adulterium) sit notorium, conjux innocens discedere potest, etiam proprio arbitrio; secus, non nisi ex iudicis ecclesiastici sententia.«

vođe, razorio kule i utvrde, popalio kulturne ustanove. Pred turskom se najezdom i silom narod posakrivaio u gore i šume, oprezno iseljivao iz Bosne i Hercegovine u Dalmaciju, Hrvatsku, Slavoniju i Ugarsku.

S druge je strane ove spomenike dru Mandiću još teže bilo sabrati, jer su ih prije njega sakupljali Theiner, Rački, Jelenić, Truhelka, Ferment-džin i drugi.

Njegovi su spomenici za crkvenu povijest od neizmjerne koristi. Iz povijesnih nam izvještaja Farlatijevih odskake nejasna stefanonske, trebinjske, duvanjske i makarske biskupije. Mandićevi spomenici unose veliko svijetlo u pitanje ovih biskupija, njihovih granica i odnosa. Isto su tako od važnosti za povijest sjedinjenja Crkava Mandićevi spomenici o pravoslavnim manastirima u Trebinju i Zavali, jer nadopunjuju Šimrakova otkrića.

Uspješno pobija Vladmirovića (str. 30), da se duvanjski biskup fr. Danijel Splićanin nije zvao Vladmirović, nego »Vocatus« ili »Vocensis«. Prema starim ispravama u Zaostrugu i Makarskoj prezime fr. Luke Vladmirovića čita se ovako, a ne Vladmirovića, tako i Lišnića bez nj. Objašnjujući fr. Petra Bogdana Bakšića, sofijskog nadbiskupa (str. 165) nije skrenuo pažnju na krasitu radnju dra Petra Kolendića, Sofijski nadbiskup fra Petar Bogdan Bakšić, koja je štampana u Glasniku skopskog naučnog društva (Skoplje 1926. Knjiga II. Sv. 1—2., str. 67—92.).

U ostalom znanstvenije bi bilo, da je turske spomenike fotografski snimio, a prijevod u bilješki donio. Bolje bi bilo, da je donio spomenike starom ćirilicom napisane kako stoje.

Dr. Mandić je vrijedan sakupljač naših crkvenih i narodnih starina; tačan i objektivan tekstualan kritik, maran istraživalac i vrijedan historik osobito narodne povijesti turskog doba. Bez njegovih ovih spomenika ne može nitko da piše povijest Hercegovine i okolnih zemalja.

Dr. fr. Juraj Božićković.

L. Gariguet: La Vierge Marie. La prédestination, Sa dignité — Ses privilèges. Son rôle — Ses vertus — Ses mérites, Sa gloire. Son intercession, Son culte. Huitième édition. Pierre Tequi. Libraire — Éditeur Rue Bonaparte 82. Paris 1933.

Knjiga izlaže jasno, snažnim dogmatskim argumentima, svu opsežnu mariološku nauku. Auktor je obradio sva pitanja, koja su dosada nabacena na području Mariologije. Nada sve je vrlo jasno izložio pravi pojam Marijinog sudjelovanja kod djela otkupljenja (M. 296—315) i prema tome pravi sadržaj naziva Corredemptrix. Marija ulazi u saradnju otkupljenja po Božjoj volji naročito time, što je dragovoljno pristala na utjelovljenje Božjeg Sina; dragovoljno pristala na smrt svoga Sina i što je svoje boli pod križem sjedinila i žrtvovala s bolima Sina svoga na križu. Učinci ove Bogom određene saradnje kod otkupljenja jest, da je Marija postala naša glavarica, naša majka i naša pomoćnica (Str. 311—319). Govoreći o Mariji u nebu raspravlja auktor napose lijepo o naravi i okviru